

Artikkeli 24.10.2018

Ammatillisen koulutuksen reformin tausta ja nykytilanne

Miten niin ”uusi” ammatillinen koulutus?

Ammatillinen koulutus on viime vuosikymmenien aikana kokenut monenlaisia uudistushankkeita. Siitä huolimatta vaikuttaa siltä, että uudistukset kiertävät samaa kehää ja samat teemat toistuvat, pohtii JHL:n koulutuspoliittinen asiantuntija Heini Wink artikkelissaan. Wink käy läpi keskeisimpiä vaiheita ammatillisen koulutuksen uudistamisesta sekä kertoo näkemyksensä siitä, mihin uudistuksessa tulisi kaikista eniten keskittyä.

Ammatillisen koulutuksen reformi on viime aikoina noussut lehtien ja sosiaalisen median otsikoihin yhä uudestaan. On esiintynyt yhtäältä ylistäviä ja toisaalta moittivia puheenvuoroja. Myönteiset ja ylistävät puheenvuorot tulevat usein viranomaisilta, rakenteiden tuottajilta, ns. ylätasolta ja moittivat puheenvuorot käytännön toimijoilta ja uudistuksen kohteilta.

Reformi eli uudistus, joka tuli voimaan vuoden 2018 alusta, on ollut yksi tämän hallituskauden kärkihankkeista. Reformia on perusteltu sillä, että se vahvistaa suomalaista ammattiosaamista ja vie ammatillisen osaamisen uudelle vuosikymmenelle sekä näyttää suuntaa koko koulutusjärjestelmän uudistamiselle. Koulutuksen rakenteiden sanotaan uudistuneen hitaasti Suomessa, vaikka työelämä on mullistunut ympärillämme.

Uudistuksessa puhutaan henkilökohtaisista opintopoluista, laaja-alaisesta osaamisesta sekä tiivistä yhteistyöstä työelämän kanssa. Opiskelijoiden työllistymistä vahvistetaan ja sujuvaa siirtymistä jatko-opintoihin tuetaan. Uudistetun ammatillisen koulutuksen sanotaan vastaavan osuvasti ja tehokkaasti yritysten ja työelämän nopeasti muuttuviin osaamistarpeisiin.

Uudistuksen merkittävyyttä ja suuruutta korostetaan – puhutaan suurimmasta koulutusuudistuksesta vuosikymmeniin. Opetusministerin mukaan ammatillisen koulutuksen tärkein tehtävä on jatkossa tuottaa yksilöllistä ammatillista osaamista opiskelijoiden ja työelämän tarpeiden mukaan.

On sitä ennenkin uudistettu!

Vaikka uudistusta nyt hehkutetaan suurimpana vuosikymmeniin, on kuitenkin todettava, että tämän kaltaisia uudistuspuheita on kuultu säännöllisen epäsäännöllisesti noin kymmenen vuoden välein. Viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana on ammatillisesta koulutuksesta ja koulutuspolitiikasta käyty paljonkin keskustelua ja toistuvasti on puhuttu samankaltaisista teemoista.

Jo vuonna 1988 – tasan 30 vuotta sitten – sanottiin ammattikoulutuksen lähitulevaisuudesta seuraavaa: ”Ammattikoulutuksemme on historiansa suurimpien muutospaineiden edessä. Muutosvaatimukset ovat selvästi näkyvissä. Tarvitaan kokonaan uutta ajattelutapaa, uutta roolia ja uusia toimintatapoja. Yhteiskunnan ja työelämän huima muutosvauhti on otettava tosiasiana – sen kanssa on opittava elämään” (Honka 1988, kirjassa Suomalainen ammattikasvatus).

Hongan artikkelissa painotetaan, että ammatillisen koulutuksen uudistamista tulee suorittaa jatkuvasti. Uudistaminen ei enää ole kertatapahtuma. Siinä myös tähdennetään, että yksittäisen Suomen kansalaisen kannalta on arvokasta, että jokainen saa hyvän peruskoulutuksen ammattiin ja että saavutettua ammattitaitoa tulee pitää ajan tasalla täydennyskoulutuksen ja tutkintasuoritusten uudistamisen avulla.

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksen Honka määritteli 1988 seuraavasti: ”Suomalaisen ammatillisen koulutuksen on vastattava yksilön, organisaation ja yhteiskunnan yhä kiihtyvällä vauhdilla muuttuvia vaatimuksia. Sen on taattava omalta osaltaan suomalaisen ammattitaidon korkea taso ja maamme kansainvälinen kilpailukyky.” (Honka 1988)

Yritysten ja oppilaitosten välisessä yhteistyössä puutteita

Runsas 10 vuotta myöhemmin vuonna 2000 kuultiin Työssäoppimisen juhlaseminaarissa Tampereella Opetusministeriön tervehdyssanoissa työssäoppimisen uudistuksesta, jossa oppilaitosmuotoinen ja työpaikalla tapahtuva oppiminen yhdistetään. Sanottiin, että tarvitaan toimintakulttuurista muutosta ja laadullista muutosta sekä työssä oppimisen tukiohjelmia. Työpaikkaohjaajille peräänkuulutettiin koulutusta ja työssäoppimisen laatu nostettiin johtotähdeksi!

Opetushallituksen puheenvuorossa saatiin kuulla, miten osaamisen arviointia ja tunnustamista kehitetään siten, että nuoret ja aikuiset voivat hyödyntää aiemmin työelämässä, kansalaistoiminnassa tai muulla tavalla hankkimiaan pätevyyyksiä. Lisäksi työssäoppimisen laajentamisen keskeisiksi tavoitteiksi mainittiin mm. koulutuksen työelämävastaavuuden lisääminen, oppimisen laadun parantaminen, ammatillisen osaamisen syventäminen, työelämään siirtymisen helpottaminen sekä nuorten työllistymisen edistäminen.

Työnantajien viesti seminaarissa oli, että yritysten on tiivistettävä yhteistyötä alueensa oppilaitosten kanssa ja vaikutettava suoraan opetuksen kehittämiseen

Tampereen yliopiston terveiset olivat, että Suomessa on alikehittynyt yritysten ja oppilaitosten vaihto. (Lähde: seminaarimuistiinpanot, 2000)

Ammatillinen koulutus on jatkuvien muutosten ja haasteiden kohteena – toistuvaa trimmaamista tarvitaan

Lähes 10 vuotta myöhemmin vuonna 2007 Petri Pohjonen Opetusministeriöstä nosti ammatillisen osaamisen ja koulutuksen keskusteluun artikkelissaan ”Ammatillinen osaaminen työelämän kehittäjänä” (Pohjonen 2007, kirjassa Ammatillinen kasvu). Artikkelissaan Pohjonen toteaa, että työelämästä saadaan aika ajoin viestejä, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneet eivät osaa mitään ja osaaminen hankitaan vasta

työpaikalla tai aikuisopintojen kuluessa, toisinaan työnantajien mielestä yhteistyö oppilaitosten kanssa ei toimi alkuunkaan. Hän toteaa, että ammatillisessa koulutuksessa on tärkeää, että tunnistetaan työelämän tarve ja se, millaista osaamista kulloinkin tarvitaan.

Pohjonen viittaa artikkelissaan Sitran [raporttiin](#) vuodelta 2000 (raportin tarkemmat tiedot löytyvät tämän artikkelin lähdeluettelosta). Raportissa esitetään Suomen koulutusjärjestelmän perinpohjaista uudistamista, jotta suomalainen yhteiskunta säilyttää asemansa osaamiskilpailussa. Keinoiksi esitetään mm. se, että koulutuksessa hyödynnettäisiin yritysten osaamista ja että aikuisväestön koulutusta on kehitettävä niin, että oppiminen ja työ limittyvät luontevasti koko elämän ajan. Raportissa koulutuksen ei ajatella enää olevan kertaluonteista toimintaa, vaan koko elämän kestävä prosessi, osaamista, tietoja ja taitoja on jatkuvasti ylläpidettävä koulutuksen ja tutkimuksen keinoin.

Listausta Pohjonen pitää edelleen ajankohtaisena vuonna 2007, mutta hän ei kuitenkaan näe tarvetta perinpohjaiselle remontille koulutusjärjestelmän uudistamisessa. Hän näkee, että jatkuva osaamisen ajan tasalla pitäminen edellyttää koulutusjärjestelmän trimmaamista, osaamistarpeiden ennakoimista ja aitoa työelämän ja ammatillisen koulutuksen vuoropuhelua. Ammatillinen koulutus on ollut ja tulee jatkossakin olemaan Pohjosen mukaan jatkuvien muutosten ja haasteiden kohteena. Ammatillinen aikuiskoulutus palvelee aikuisväestön ammatillisia koulutustarpeita, jotka nousevat usein suoraan elinkeinoelämän tavoitteista ja vaatimuksista. Tämä on koulutuksen alue, jossa yksilö ja työelämä kohtaavat ja toivottavasti löytävät yhteisen toimintaympäristön, joka mahdollistaa yhteisen oppimisen ja osaamisen tulevaisuuden. (Pohjonen 2007)

Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallinen merkitys

Kun 30 vuotta sitten määriteltiin ammatillisen koulutuksen tarkoitusta, puhuttiin yksilöstä, organisaatiosta ja yhteiskunnasta. Nähtiin, että ammattitaidon korkea taso säilyy, kun ammatillista koulutusta järjestetään näitä kaikkia varten. Nyt meneillään olevan reformin tärkeimmän tehtävän yhteydessä mainitaan tosin vain opiskelija ja työelämä, joiden tarpeisiin koulutusta tuotetaan. Tässä yhteydessä jäänkin kaipaamaan suurempaa tasoa, yhteiskunnallista, joka oli vielä mukana 30 vuotta sitten. Kun tehdään suuria yhteiskunnallisia koulutuspoliittisia muutoksia, tämän tulisi palvella koko yhteiskuntaa, jolloin tavoitteena olisi myös ns. iso kuva, ei pelkästään yksilö ja työelämä.

Ammatillisen koulutuksen onnistuminen ja sen tulokset näkyvät yhteiskunnassa laadukkaina palveluina, joita yhteiskunnan jäsenet saavat lukuisten eri organisaatioiden, pienten tai suurten sekä julkisten tai yksityisten organisaatioiden toimesta. Onnistuminen näkyy meidän jokapäiväisessä elämässämme esimerkiksi kampaajalla tai parturissa käydessämme, linja-autoon astuessamme, kouluruokaa syödessämme, terveyspalveluita tai julkisten tilojen saniteettitiloja käyttäessämme tai kotikatua kävellessämme. Voimmeko luottaa kampaajien, linja-autonkuljettajien, koulun keittäjien, lähi- tai sairaanhoitajien, laitoshuoltajien tai teiden kunnossapitäjien palvelujen laatuun? Onko heidän osaamisensa oikeaa ja ajantasaista? Ohjaavatko heidän suorittamansa tutkimukset heitä työn oikeaoppiseen ja laadukkaaseen tekemiseen? Onko heillä hyvä palveluasenne?

Laadukas ammatillinen koulutus takaa sen, että voimme luottaa siihen, että ammattilaiset hoitavat tehtävänsä ja saamme haluamaamme ja tarvitsemaamme palvelua. Itse asiassa kaikkien suomalaisten, vauvasta vaariin, tulisi voida luottaa siihen, että ammattilaisilla on

riittävää osaamista ja halua tehdä työtään hyvin. Ammatillinen koulutus tuottaa palveluita koko yhteiskunnalle, ei pelkästään työelämässä oleville.

Meneillään olevassa uudistuksessa tulisikin mielestäni painottaa aikaisempaa enemmän ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallista merkitystä, sen tärkeyttä kaikille suomalaisille. Tämä oli jo 30 vuotta sitten ammatillisen koulutuksen tarkoitus ja sitä sen tulisi yhä edelleen olla. Tällä tavalla syntyy iso kuva ja reformin ”asiakaslähtöisyys” saa laajemman merkityksen. Jos vain puhutaan yksilöstä ja työelämän tarpeista, lopullinen asiakas eli kansalainen jää hämäräksi ja jopa marginaaliin.

Reformin etenemistä voit seurata Opetushallituksen [www-sivuilta, www.oph.fi/reformintuki.fi](http://www.oph.fi/reformintuki.fi)

Lähteet:

Honka, J. (1988): Suomen ammatillisen koulutuksen nykytila ja tulevaisuuden näkymät. Teoksessa Suomalainen ammattikasvatus, Ruohotie, P. ja Honka, J. (toim.), Keuruu, Otava

Pohjonen; P. (2007): Ammatillinen osaaminen työelämän kehittäjänä. Teoksessa Ammatillinen kasvu, Saari, S. ja Varis, T. (toim.), Keuruu, Otava

Muistiinpanot seminaarista Työssäoppimisen Juhlaseminaari 9.5.2000. Tampereen yliopisto, Hämeen ammattikorkeakoulu. Tampere.

Opetus- ja kulttuuriministeriön [www-sivut](http://www.sitra.fi)

Sitra 2000. Suomi 2015. Suomen tulevaisuuden menestystekijät ja haasteet 1. Suomi 2015-kurssin 1. loppuraportti. Helsinki.